

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ТРУФЕН АЛЛА ОЛЕГІВНА

УДК 657:[336.5:/331.2]

**ОБЛІК ТА КОНТРОЛЬ ВИДАТКІВ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ В ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

КИЇВ – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному торговельно-економічному університеті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України на кафедрі бухгалтерського обліку

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Нападовська Любов Василівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, завідувач кафедри бухгалтерського обліку

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Свірко Світлана Володимирівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», професор кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу

кандидат економічних наук, доцент
Кондрашова Тетяна Миколаївна,
Донецький державний університет управління, доцент кафедри обліку та аудиту

Захист відбудеться «24» січня 2012 р. о 16.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.870.01 у Національній академії статистики, обліку та аудиту за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1, ауд. 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії статистики, обліку та аудиту за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1, ауд. 36.

Автореферат розісланий «22» грудня 2011 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

О.А. Зоріна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Розвиток ринкових умов вимагає суттєвих змін в усіх напрямках соціально-економічного життя України. Освіта, зокрема вища, є ключовою ланкою, від якої залежить ефективність економіки, а отже, рівень життя людей. У сучасний період система освіти набуває особливого значення, адже розвиток ринкових форм господарювання вимагає нових знань та умінь, що, в свою чергу, стимулює розвиток вищої освіти, а разом із тим формування адекватної системи інформаційного забезпечення управління вищих навчальних закладів (ВНЗ). Рівень науки і освіти завжди був і залишається залежним від творчості наукового і освітянського персоналу, який потребує матеріального заохочення з метою відновлення його інтелектуального потенціалу.

В економіці знань цінність установи, організації та індивідууму прямо пов'язана з їх знаннями та інтелектуальним капіталом. Діяльність вищих навчальних закладів повинна бути переорієнтована на попит споживачів освітніх послуг, роботодавців. Одним із головних завдань при розв'язанні цієї проблеми є вдосконалення системи видатків працівникам. Незважаючи на вже досягнуті результати, ряд її аспектів потребує подальшого дослідження. Зокрема, недостатньо розробленою залишається система обліку видатків різних категорій працівників залежно від внеску в загальний результат діяльності ВНЗ. Сучасна система видатків не достатньо мотивує науково-педагогічних працівників до ефективної діяльності, а отже, організація та методика обліку та контролю видатків на оплату праці у вищих навчальних закладах повинна бути переорієнтована на процеси, що розвиваються в умовах глобальної економіки та сприяти досягненню стратегічних цілей установ освіти.

Отже, проблема обліку та контролю видатків на оплату праці персоналу, зайнятого формуванням освітнього, професійного, наукового і духовного потенціалу суспільства є особливо актуальною.

Проблеми обліку та контролю витрат/видатків на оплату праці досліджувалися багатьма вченими економістами. Значну увагу їм приділяли в своїх працях П.Й.Атамас, М.Т.Білуха, М.Боголіб, Ф.Ф.Бутинець, С.С.Герасименко, А.М.Герасимович, Р.Т.Джога, В.П.Дудко, А.П.Егоршина, В.П.Завгородній, І.С.Каленюк, Т.М.Кондрашова, М.Д.Корінько, В.Т.Лемішовський, О.К.Минева, Є.В.Мних, К.О.Назарова, Л.В.Нападовська, Ю.І.Осадчий, В.П.Пантелеєв, І.І.Пилипенко, С.В.Свірко, В.В.Сопко, Н.І.Сушко, В.О.Шевчук та інші.

У роботах А.В.Бірюкова, Т.П.Бикової, И.А.Баткаєвої, Н.А.Волгіна, Ф.С.Крейчмана, З.А.Лутохіної, А.А.Федченко й інших розкрито економічні аспекти заробітної плати в системі норм і цінностей духовного характеру, в основі яких лежить уява про соціальну справедливість і кінцеву результативність трудової діяльності.

Не дивлячись на суттєвий внесок вищезазначених авторів в розвиток теорії та практики обліку та контролю, залишається ще низка невирішених питань, пов'язаних з організацією, методикою формування і використання видатків на оплату праці у вищих навчальних закладах. Ураховуючи існуючі проблеми в системі обліку та контролю видатків на оплату праці, наслідком яких є надзвичайно низькі показники індексу людського капіталу в Україні порівняно з розвиненими

країнами світу, тема дисертації “Облік та контроль видатків на оплату праці в вищих навчальних закладах” в сучасний період є надзвичайно актуальною.

Зв’язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ за темою “Організаційне та методологічне забезпечення обліку видатків на оплату праці вищих навчальних закладів” (номер державної реєстрації 0107U000394) та темою НДІ праці і зайнятості населення Міністерства соціальної політики України та НАН України “Удосконалення державних гарантій в оплаті праці працівників окремих галузей бюджетної сфери” (номер державної реєстрації 0111U003594). У межах зазначених тем автором розроблено рекомендації щодо удосконалення обліку видатків з метою прийняття управлінських рішень щодо досягнення стратегічних цілей ВНЗ.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних підходів в обліку та контролі формування та ефективного використання видатків на оплату праці та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення у вищих навчальних закладах.

Відповідно до цільової спрямованості дисертаційної роботи були окреслені та вирішувались такі завдання:

- розробити концептуальні підходи щодо обліку видатків на оплату праці на основі використання системно-синергічного підходу за центрами відповідальності та внеском кожного науково-педагогічного персоналу (НПП) в загальний результат діяльності ВНЗ;
- розробити методiku обліку, яка б сприяла стимулюванню ефективності діяльності науково-педагогічного персоналу та підвищенню рівня якості підготовки фахівців, змісту виконання ними робіт на основі рейтингової системи оцінки якості роботи НПП;
- запропонувати до впровадження класифікацію показників, які ураховують зовнішні та внутрішні впливи на діяльність ВНЗ, як методологічні основи прийняття управлінських рішень щодо досягнення стратегічних цілей вищого навчального закладу;
- дати оцінку впливу видатків на оплату праці на зростання та збереження інтелектуального капіталу ВНЗ як ключового ресурсу забезпечення його конкурентоздатності;
- уточнити економічний зміст терміну “видатки на оплату праці” з урахуванням характеру діяльності установ освіти;
- дати критичний аналіз чинної системи планових розрахунків видатків на оплату праці за різними джерелами фінансового забезпечення ВНЗ шляхом поєднання зовнішніх і внутрішніх фінансово-економічних показників у загальну систему збалансованих показників (СЗП);
- розробити пропозиції щодо удосконалення методики контролю видатків на оплату праці та оцінки ефективності системи управлінського обліку у ВНЗ на основі системи збалансованих показників з елементами “бенчмаркінгу”, які дозволять ефективно використовувати кошти та одночасно досягати стратегічних цілей установ освіти;

Об'єктом дослідження є процес формування та використання видатків на оплату праці вищих навчальних закладів Чернівецької області.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних питань обліку та контролю видатків на оплату праці в сфері освіти.

Методи дослідження. У ході розробки основних положень дисертаційної роботи, теоретичну основу дослідження склали фундаментальні праці вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем обліку та контролю видатків на оплату праці. При дослідженні теоретичних аспектів у роботі застосовувалися: методи індукції, дедукції та історичний метод для визначення загальних тенденцій розвитку системи облікового забезпечення прийняття управлінських рішень вищих навчальних закладів. Для розкриття сутності та змісту складових елементів обліково-аналітичного забезпечення управління видатками як економічної категорії в дисертаційній роботі використано методи теоретичного узагальнення, групування та порівняння. Методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний використовувалися для удосконалення обліку видатків за центрами відповідальності в закладах освіти; методи анкетування та інтерв'ювання – для дослідження окремих питань організації обліково-аналітичного забезпечення управління видатками на оплату праці з метою визначення інформаційних потреб менеджменту; методи графічного зображення даних застосовувались для формування схем взаємозв'язків обліку та контролю в управлінні видатками вищих навчальних закладів.

Інформаційною базою проведеного дослідження стали законодавчі та нормативні документи, міжнародна практика управлінського обліку та наукові досягнення у цій сфері; літературні джерела вітчизняних та зарубіжних авторів, монографії, наукові статті, матеріали наукових конференцій з питань обліку та контролю видатків на оплату праці. Крім того, використовувалися статистичні дані, які характеризують стан фінансового забезпечення вищих навчальних закладів України і Чернівецької області зокрема.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні завдань, пов'язаних з удосконаленням обліку та контролю видатків на оплату праці у вищих навчальних закладах.

Одержані результати, які становлять наукову новизну, визначаються такими основними положеннями:

вперше:

- розроблено концепцію обліку видатків на оплату праці на основі системно-синергічного підходу з метою реальної оцінки внеску кожного НПП в загальний результат діяльності ВНЗ, в межах якої сформовано класифікацію показників, що сприятимуть оцінці ефективності виконання робіт НПП та результатів їх праці на різних рівнях управління з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників;

- сформовано науково-організаційні засади обліку видатків, спрямовані на посилення мотивації науково-педагогічних працівників, центрів відповідальності ВНЗ з метою підвищення якості та змісту виконання ними робіт на основі рейтингової системи оцінки якості роботи НПП;

удосконалено:

- теоретико-методичні засади контролю видатків на оплату праці на зростання, нарощування та збереження інтелектуального капіталу ВНЗ, з метою відновлення

(компенсації) їх власного інтелектуального та фізичного потенціалу НПП, соціального захисту та постійного удосконалення їх унікальних здібностей;

- на категоріальному рівні зміст терміну “видатки на оплату праці” з урахуванням статутної діяльності установ освіти, який у контексті дисертаційної роботи розглядається як цілісне поняття, що позначає “всі форми компенсації, що їх надає ВНЗ (у грошовій і негрошовій формах) в обмін за ефективно виконані працівником контрактні зобов’язання, збільшуючи одночасно їх взаємну вигоду”;

- методичні аспекти щодо обліково-аналітичного обґрунтування норм розрахунків видатків на оплату праці за різними джерелами фінансового забезпечення ВНЗ на основі міжнародного і вітчизняного досвіду програмно-цільового бюджетування, що дозволяє визначити економічну ефективність освітніх послуг шляхом поєднання зовнішніх і внутрішніх фінансово-економічних показників у загальну систему збалансованих показників.

набули подальшого розвитку:

- методичні підходи контролю за ефективністю системи управлінського обліку, побудованої на синергічному поєднанні методу СЗП та елементів “бенчмаркінгу”, що дозволить підвищити ефективність системи управлінського обліку, зміцнити позиції ВНЗ на внутрішніх та зовнішніх освітніх ринках в умовах конкуренції, знизити ризики, пов’язані з впливом оточуючого середовища на ВНЗ і підвищити стійкість його позицій в оперативному та стратегічному аспекті;

- методичні положення обліку видатків на оплату праці за центрами відповідальності на основі використання 2-рівневої системи стимулювання працівників ВНЗ, що базується на запропонованому автором методі оцінювання внеску кожного викладача у загальний результат діяльності ВНЗ на основі нормативно-рейтингового підходу, урахуваючи комплекс робіт, які потребують різних критеріїв оцінювання;

- організація облікового процесу за видатками на оплату праці через виділення субрахунків до рахунку 66 «Розрахунки з оплати праці», формування кореспонденції за цими субрахунками та розробку облікових номенклатур, що сприятиме забезпеченню її аналітичності та можливості подальшого використання для управлінських цілей;

- концептуальні підходи щодо обліку видатків на оплату праці, сформованої на основі збалансування досягнутих результатів та внеску НПП, яка включає фінансову і нефінансову складові, та обмеженою верхньою і нижньою межею й визначеною частотою виплат.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці організації та методики обліку та контролю формування та використання видатків на оплату праці у вищих навчальних закладах Чернівецької області. Сформульовані пропозиції можуть бути підґрунтям під час розробки стратегії розвитку інтелектуального потенціалу та її реалізації у ВНЗ. Окремі методичні підходи автора запроваджено у практику діяльності вищих навчальних закладів Чернівецької області: Буковинський державний медичний університет (довідка № 205 від 20.10.10р.), Буковинський університет (довідка №01/100 від 16.03.11р.). Матеріали дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ при викладанні

навчальних дисциплін “Бухгалтерський облік”, “Бухгалтерський облік в бюджетних установах”, “Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах” (довідка № 774/01- 30 від 17.06.2011р.).

Апробація результатів дисертаційної роботи. Основні результати дослідження, викладені в дисертаційній роботі, пройшли апробацію шляхом обговорення і дістали позитивну оцінку науковців на науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції “Теорія і практика сучасної економіки” (м. Черкаси, 28-30 вересня 2005 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Розвиток наукових досліджень 2005”(м. Полтава, 7-9 листопада 2005 р.); Всеукраїнській науковій конференції “Інтелектуальний потенціал молоді в науці та практиці”,(м. Хмельницький, 23 травня 2006 р.); Науковій конференції “Проблеми та перспективи становлення фінансової системи України” (м. Севастополь, 11-14 жовтня 2006 р.); Міжнародній науково - практичній конференції “Структурно-інституційні зміни та інвестиційно-інноваційний розвиток регіону” (м. Чернівці, 17-18 травня 2007 р.); Всеукраїнській науковій конференції до 100 - річчя Світоча вітчизняного бухгалтерського обліку І.В. Малишева (м. Житомир, 27-28 лютого 2008 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Економічні та гуманітарні проблеми регіонального розвитку”(м. Полтава, 27 березня 2008 р.); Міжнародній науково-практичній Інтернет - конференції “Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми” (м. Тернопіль, 15 жовтня 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення корпоративного управління: міжнародний досвід та вітчизняна практика” (м. Сімферополь, 2-4 квітня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Наукове забезпечення процесів реформування соціально-економічних відносин в умовах глобалізації” (м. Сімферополь, 15 квітня 2009 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції “Ефективність бізнесу в умовах трансформації економіки” (м. Сімферополь, 4-6 червня 2010 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції “Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку України” (м. Кам’янець-Подільський, 12-13 травня 2011 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми та перспективи лінгвістичних досліджень в умовах глобалізаційних процесів” (м. Тернопіль, 7-8 квітня 2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні узагальнення, наукові положення, розробки і висновки дисертаційної роботи є результатом самостійного проведених досліджень автора з удосконалення методики і організації обліку видатків на оплату праці в установах освіти. Аналітична частина роботи побудована на основі облікової інформації досліджуваних установ, а також результатів проведених спостережень вищих навчальних закладів. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї і положення, які отримані автором особисто. Найбільш вагомим науковим доробком автора є: розробка концепції обліку видатків на оплату праці на основі системно-синергічного підходу з метою реальної оцінки внеску кожного науково-педагогічного працівника в загальний результат роботи кафедри і вищого навчального закладу; розробка організаційно-методичних засад обліку та форм внутрішньої звітності, спрямованих на посилення мотивації науково-педагогічних працівників центрів відповідальності ВНЗ з метою

підвищення якості та змісту виконання ними робіт на основі рейтингової системи оцінки кількості та якості їх роботи; розробка класифікації показників, на основі яких здійснюється оцінка ефективності виконання робіт НПП та результатів їх праці на різних рівнях управління з урахуванням зовнішніх та внутрішніх чинників для прийняття управлінських рішень щодо досягнення стратегічних цілей ВНЗ, виконання завдань структурних підрозділів та кожного працівника зокрема.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 25 наукових праць загальним обсягом 4,08 др. арк., із них 10 – у наукових фахових виданнях (2,4 др. арк.), 15 – в інших виданнях (1,68 др. арк.).

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (217 найменувань на 22 сторінках) та 49 додатків (на 72 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 191 сторінку, в тому числі подано 18 таблиць та 21 рисунок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, основні завдання, визначено предмет, об'єкт і методи дослідження, викладено наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, апробацію одержаних результатів.

У розділі 1 «**Теоретичні основи бухгалтерського обліку і контролю видатків на оплату праці в установах освіти**» уточнено сутність видатків на оплату праці, розглянуто особливості їх формування та види у вищих навчальних закладах, визначено напрями вдосконалення обліково-контрольного забезпечення управління видатками на оплату праці.

Дослідження історичних підходів та точок зору окремих авторів свідчить про те, що заробітна плата ідентифікувалась як плата за виконану фізичну працю працівника; втім, тоді робітника розглядали як такого, що наділений не лише фізичними, але й духовними здібностями. Критичний аналіз різних поглядів економістів та підходів різних наукових шкіл на економічну сутність робочої сили як товару, дозволяє виокремити: працю, робочу силу та послуги робочої сили (праці).

Розгляд заробітної плати як винагороди, або виплати, яку власник за трудовим договором виплачує працівникові, посилює залежність від роботодавця й одночасно частково ігнорує витрачання всіх фізичних й інтелектуальних ресурсів, що дозволяє працедавцю ухилятися від повної компенсації, що є соціально несправедливим. За такого підходу суб'єкт господарювання не гарантує працівникові адекватної виплати за усі його зусилля при виконанні роботи.

На основі критичного аналізу законодавчих актів, положень П(С)БО та МСФЗ, поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців була дана оцінка категорії “видатки на оплату праці” як в економічній теорії, так і в системі обліку, в тому числі в бюджетній сфері. Ураховуючи характер діяльності працівників вищої школи, багатогранність спектру їх діяльності, яка спрямована на підготовку висококваліфікованих фахівців для держави та ураховуючи унікальність їх внеску,

особливо для виховання наступних поколінь, *видатки на оплату праці можна трактувати як “всі форми компенсації, що їх надає суб’єкт господарювання (у грошовій і негрошовій формах) в обмін за ефективно виконані контрактні зобов’язання працівником, збільшуючи одночасно їх взаємну вигоду”*.

На основі здійсненого уточнення економічної сутності виплат працівникам вищого навчального закладу, розроблено теоретико-методичні підходи щодо впливу видатків на оплату праці та збереження інтелектуального капіталу НПП.

У ході проведеного дослідження було доведено, що виплати НПП безпосередньо впливають на збереження та примноження інтелектуального капіталу вищого навчального закладу, а це в подальшому впливає на конкурентоспроможність ВНЗ, а отже, на фінансову його стабільність у майбутньому, що забезпечить відповідність освітньої структури населення переліку актуальних вимог, що об’єктивно притаманні сучасному етапові суспільного розвитку.

Якісне виконання завдань, які стоять сьогодні перед навчальними закладами системи вищої освіти, а саме створення ефективної системи менеджменту і системи облікового забезпечення прийняття оптимальних управлінських рішень з переорієнтацією на споживачів освітніх послуг, що вимагає збільшення обсягів фінансового забезпечення діяльності ВНЗ. У сфері вищої освіти все більше простежується тенденція неспроможності держави брати на себе зобов’язання з фінансового забезпечення підготовки кадрів, а тому, слід опрацьовувати і надалі альтернативні джерела фінансового забезпечення вищої школи.

Можливість диверсифікації джерел доходів вищих навчальних закладів доцільно розглядати в контексті продажу результатів і продуктів дослідної діяльності, активного залучення коштів для здійснення науково-дослідних проєктів тощо. Залучення джерел доходів вищих шкіл у формі оплати за навчання повинно супроводжуватись суттєвими якісними змінами в освітній сфері, зокрема в забезпеченні умов для задоволення потреб громадян, суспільства і ринку праці в якісній освіті шляхом створення нових інституційних механізмів регулювання у сфері освіти, оновленні структури і змісту освіти, розвитку фундаментальності і практичної спрямованості освітянських програм.

Основою механізму надання ВНЗ коштів з державного та місцевих бюджетів повинен стати диференційований підхід до потреб кожного вищого навчального закладу відповідно до завдань та заходів поетапного впровадження адекватної політики фінансового забезпечення освіти, а саме: зміни механізму формування бюджету системи освіти та структури видатків і послуг освіти; удосконалення системи кількісних та якісних показників для нормування бюджетних коштів; створення стандартів інфраструктурного забезпечення закладів освіти; розробки й впровадження диференційованих нормативів витрат на діяльність закладів освіти; впровадження процедури змішаного фінансового забезпечення інноваційних проєктів у сфері освіти, зокрема відпрацювання механізмів пільгового оподаткування доходів фізичних осіб, які спрямовують власні кошти на оплату навчання; створення правового підґрунтя для приватного фінансування діяльності закладів освіти; проведення регіональними державними адміністраціями постійного моніторингу ефективності інвестицій у заклади освіти; впровадження технології

спільного державного контролю за формуванням бюджетів і використанням коштів закладів освіти.

Система перелічених елементів та відносин, що виникають у процесі їх взаємодії, складають економічний механізм стимулювання праці. Дослідження внутрішніх і зовнішніх чинників на видатки на оплату праці дозволили нам розробити модель організації виплат НПП ВНЗ з урахуванням специфіки джерел їх фінансового забезпечення (рис. 1). Розроблена модель зорієнтована на ринкові умови, включаючи кон'юнктуру ринку праці та освітніх послуг.

Рис. 1. Модель організації виплат працівникам ВНЗ в умовах ринкових відносин

Система матеріальних стимулів у сфері наукової і науково-педагогічної діяльності дає можливість визначити характер впливу кожного з них на результати трудової діяльності, тому відіграє важливе значення при розробці економічного механізму стимулювання.

Важливою передумовою удосконалення обліку в управлінні видатками ВНЗ є вдосконалення матеріальних стимулів, яке об'єднує декілька ознак і напрямів. З цією метою нами була вдосконалена модель класифікації стимулів НПП ВНЗ (рис.2).

Рис. 2. Модель класифікації стимулів НПП ВНЗ

В основу формування дієвого механізму матеріального стимулювання праці в галузі освіти була покладена ринкова теорія заробітної плати. Серед загальних вимог до формування механізму матеріального стимулювання праці в науковій і науково-педагогічній діяльності, що враховують особливості змісту та результатів праці в даній сфері, слід виділити такі: орієнтація на результати роботи ВНЗ; узгодженість професійних інтересів НПП з потребами розвитку економіки та суспільства в цілому. Реалізація даних вимог зумовлена реаліями сьогодення і повинна знайти відображення в системі матеріального стимулювання наукової та науково-педагогічної праці.

У розділі 2 «**Бухгалтерський облік видатків на оплату праці у вищих навчальних закладах**» досліджено сучасний стан організації та методики обліку видатків на оплату праці та розроблено пропозиції щодо удосконалення на основі використання зарубіжного досвіду.

У результаті дослідження теоретичних засад і діючої практики обліку видатків на оплату праці встановлено недоліки, які полягають у тому, що методика обліку не повною мірою враховує специфіку формування виплат працівникам ВНЗ. У зв'язку з цим в роботі запропонована методика нарахування видатків на оплату праці, яка дозволяє формувати інформацію в розрізі аналітичних рахунків до синтетичного рахунку 661 «Розрахунки із заробітної плати»: 6611 «Розрахунки із заробітної плати за окладами і тарифами»; 6612 «Інші нарахування»; 6613 «Премії та інші заохочувальні виплати»; 6614 «Доплати за центрами відповідальності».

На основі аналітичного обліку видатків на оплату праці та з урахуванням специфіки бюджетного обліку була розроблена модель обліку видатків на оплату праці, яка ґрунтується на основі виділення видатків загального та спеціального фондів та рівнів управління: вищий рівень включає видатки на оплату праці, що встановлюються ректором ВНЗ відповідно до чинного законодавства, а на нижчому рівні на підставі Положення про рейтингову систему оцінки якості діяльності ВНЗ (рис. 3.).

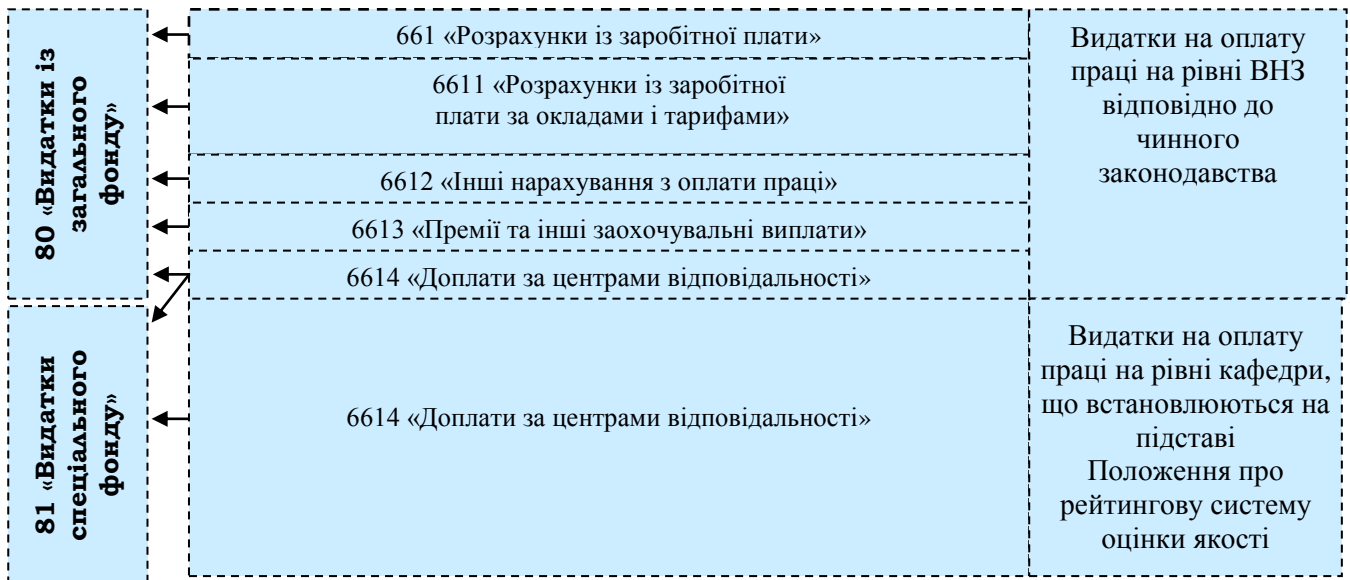

Рис. 3. Модель нарахування видатків на оплату праці в розрізі аналітичних рахунків

Дана методика обліку видатків на оплату праці дозволить врахувати диференційовану заробітну плату на постійну – на рівні ректора та змінну – на рівні кафедри, – базою якої є результати поточної діяльності: наукової, методичної та організаційної видів робіт.

Узагальнення різних підходів щодо оплати праці НПП, виявило необхідність їх поєднання, оскільки видатки на оплату праці – це не лише використання бюджетних асигнувань та власних надходжень ВНЗ, але й формування довгострокового капіталу для ВНЗ, ураховуючи взаємні вигоди при поєднанні інтересів НПП і ВНЗ.

Сукупність різноманітних знань, як складової інтелектуального капіталу, обумовила відповідну систематизацію, що сприяло удосконаленню методики обліку видатків НПП ВНЗ на основі системно-синергічного підходу та обумовила доцільність інтерпретації з позицій різних системних уявлень. Основною вимогою ефективного функціонування системи є узгодження цілей різних рівнів управління з індивідуальними цілями конкретних працівників і термінів їх реалізації. З урахуванням сучасних тенденцій менеджменту з точки зору мотивації НПП та особливостей їх діяльності автором розроблена система цілей в межах СЗП.

Динамічність зовнішнього середовища обумовлює гнучкість системи виплат і постійно потребує оперативного коригування та доповнення. З цією метою нами

була запропонована форма первинного обліку винагород за досягнення цілей ВНЗ (рис. 4).

П.І.П. Співробітника			Обліковий номер					
№	Мета	Вага	Оцінка				Вага X ступінь досягнення мети	Видатки, грн.
			Мета не досягнута 0	Мета досягнута частково 0,5-0,9	Мета досягнута повністю 1,0	Мета перевищена 1,1-1,5		
Стратегічні цілі і заходи (із блоків „Фінанси”, „Клієнти”, „внутрішні-бізнес-процеси”)								
1.	Розширення ринку освітніх послуг	На 10 % в рік			X		10	5000
2.	Збільшення кількості іноземних студентів	На 5% в рік	X				0	0
Індивідуальні цілі розвитку і заходи (із блоку „Навчання та розвиток персоналу”)								
3.	Збільшення кількості захищених дисертацій	5			X		5	2500
Оперативні та інші цілі								
								Сума: 7500

Рис. 4. Форма первинного обліку винагород працівникам на основі внеску в загальний результат діяльності установи освіти на основі СЗП

Сучасний стан системи обліку видатків на оплату праці дозволив виявити недоліки, які характеризуються відсутністю впливу окремих показників роботи НПП на досягнення мети ВНЗ, що потребує наукового обґрунтування та розробки рекомендацій щодо їх уникнення.

Із цією метою запропоновано удосконалений варіант організації обліку на основі 2-рівневої моделі формування виплат працівникам, що підвищить інформативність окремих показників роботи НПП та, як наслідок, сприятиме більш точному визначенню внеску кожного працівника на рівні кафедри. При цьому на рівні університету здійснюється формування виплат працівникам, які складаються з основної заробітної плати, додаткової заробітної плати та інших компенсаційних виплат, а на рівні кафедри здійснюється нарахування на основі базових показників за останні 5 років та поточних показників діяльності (навчальної, методичної, наукової, організаційної видів роботи).

Важливою передумовою удосконалення системи обліку видатків на оплату праці НПП є виявлення факторів (з урахуванням зовнішніх та внутрішніх чинників), які впливають на кожний конкретний ВНЗ. З цією метою в роботі запропоновано впровадити систему показників, що є базовою основою прийняття управлінських рішень щодо досягнення стратегічних цілей ВНЗ в частині їх видатків.

На основі вивчення особливостей діяльності ВНЗ була запропонована класифікація показників діяльності ВНЗ за окремими принципами, що є важливою передумовою формування удосконаленої системи обліку видатків на оплату праці для ВНЗ та дозволить отримати синергійний ефект щодо співвідношення “видатки – результат діяльності”(табл.1).

Класифікація показників діяльності ВНЗ

Принципи групування		Види
1.	Функціональні показники	- надання послуг соціально-економічного ефекту; - кількість студентів, які навчаються на конкретних освітніх програмах.
2.	Соціальні показники	- задоволеність роботодавців якістю підготовки фахівців; - ступінь працевлаштування; - доходи випускників; - кар'єрний ріст випускників; - питома вага випускників, які влаштувались на ключові посади.
3.	Статистичні показники	- кількість студентів різних напрямів; - кількість студентів, що закінчили курс у встановлений термін; - кількість аспірантів, що вчасно захистились.
4.	Показники якості наукової роботи	- обсяг зовнішнього, комерційного та грантових проєктів; - кількість наукових публікацій, у тому числі: - у фахових виданнях; - у зарубіжних виданнях; - разом із зарубіжними колегами; - публікації в журналах, що входять до наукометричних бази даних (Scopus Webometrics).
5.	Показники, що характеризують результати освітньої діяльності	- кількість випускників, що продовжили навчання в магістратурі та аспірантурі; - питома вага студентів, що влаштувались на роботу, у тому числі: - зразу після закінчення ВНЗ; - через півроку після закінчення ВНЗ; - через 1 рік; - через 1,5; 2; 3... років.
6.	Показники задоволеності студентів і випускників рівнем навчання	- оцінка якості проведення занять студентами; - оцінка роботи викладачів випускниками ВНЗ.
7.	Показники комерціалізації досліджень і розробок	- число патентів, винаходів; - доходи від комерціалізації.
8.	Показники зв'язків з місцевим співтовариством	- кількість проведених заходів; - суб'єктивні оцінки ролі університету в житті місцевого співтовариства.
9.	Показники значимості та визнання ВНЗ	- місце ВНЗ у національних та міжнародних рейтингах.
10.	Показники інтернаціоналізації	- кількість і частка іноземних студентів; - число закордонних викладачів; - число міжнародних наукових проєктів і міжнародного фінансування; - оцінка ВНЗ міжнародним академічним співтовариством.

З метою стимулювання ефективності діяльності НПП щодо підвищення рівня якості підготовки фахівців та змісту виконання ними робіт автором розроблено методичку обліку на основі рейтингової системи оцінки якості їх роботи. Завданням рейтингової оцінки діяльності НПП є комплексний об'єктивний аналіз роботи НПП з метою встановлення розмірів матеріального заохочення. Дана методика рейтингової оцінки розроблена з урахуванням кількісного та якісного видів навантаження (навчальної, методичної, наукової, організаційної видів робіт).

У розділі 3 «Контроль видатків на оплату праці та шляхи його удосконалення» опрацьовано порядок контролю видатків на оплату праці, зокрема сформована інформаційна модель, яка містить об'єкти контролю, джерела інформації та методичні прийоми, що забезпечує ефективність використання облікової інформації на кожному етапі контролю видатків на оплату праці та результативність контрольних процедур.

На основі критичного аналізу традиційних підходів розкрито сутність та визначено недоліки чинної методички внутрішнього контролю видатків на оплату праці та запропоновано удосконалені підходи з використанням СЗП з елементами «бенчмаркінгу» (табл.2).

Система збалансованих показників (нефінансовий аспект) з елементами „бенчмаркінгу”

Аспекти	Стратегічні цілі	Показники	Конкретні задачі	Відповідальні	Оцінка рівня досягнення стратегічних цілей ВНЗ										ВНЗ КНУ	ВНЗ КНЕУ	
					Критерії оцінки			Вимірювання		Оцінка, бали			Кількісна оцінка, бали				
					Не досягнуто	Частково досягнуто	Досягнуто	Бали	Те ж, %	Не досягнуто	Частково досягнуто	Досягнуто	Не досягнуто	Частково досягнуто			Досягнуто
Нефінансовий: визнання ВНЗ з позиції роботодавців	Визнання ВНЗ міжнародним співтовариством	Співвідношення кількості іноземних студентів до загальної кількості студентів	Збільшення на 5% в рік	Міжнародний відділ, Петров І.П.			x	10	100	10	20	30	-	-	30		
		Відношення посилань на наукові праці в зарубіжних публікаціях до загальної кількості посилань по ВНЗ	Збільшення на 7% в рік	Кафедра, Сидорова М.В.		x		9	90	9	18	27	-	18	-		
	Збільшення міжнародних проектів	Відношення суми міжнародних проектів до суми всіх проектів	Збільшення на 8% в рік	Науковий відділ, Артеменко П.Г.			x	8	80	8	16	24	-	-	24		
	Покращення якості освітніх послуг	Відношення кількості використання новітніх технологій до загальної кількості використаних освітніх технологій	Збільшення на 10% щороку	Кафедра, Сидорова М.В.	x			5	50	5	10	15	5	-	-		
	Підвищення якості навчання	Відношення якісних оцінок до загальної кількості оцінок	Збільшення на 5% щороку	Кафедра, Сидорова М.В.		x		4	40	4	8	16	-	8	-		
	Збільшення кількості спеціалізацій	Відношення кількості нових спеціалізацій до загальної кількості спеціалізацій	Збільшення на 3% щороку	Факультет, Бевзю Т.М.	x			3	30	3	6	9	-	6	-		
	Зростання фахового рівня викладачів	Відношення кількості викладачів з науковим ступенем до загальної кількості викладачів	Збільшення на 5% щороку	Кафедра Сидорова М.В.			x	2	20	2	4	6	-	-	6		
		Число викладачів, що підвищили кваліфікацію шляхом стажування	До 10%	Навчальний відділ, Ветрова К.С.		x		1	10	1	2	3	-	2	-		
		Кількість публікацій на 1 викладача	Збільшити на 2 публікації	Кафедра, Сидорова М.В.			x	1	10	1	2	3	-	2	-		
											43	86	133	5	36	60	131

При цьому за орієнтири нам правлять не лише внутрішні критерії досягнення стратегічних цілей, але й зовнішні. У наведеному прикладі стратегічними цілями є: визнання ВНЗ міжнародним співтовариством; збільшення міжнародних проектів; покращення якості освітніх послуг; підвищення якості навчання; збільшення кількості спеціалізацій; зростання фахового рівня викладачів. Методика бенчмаркінгу враховує специфіку економічної ситуації, в якій функціонує установа, специфіку галузі, адже показники, які підлягають аналізу для різних сфер діяльності – різні. Оскільки для прийняття оптимального рішення необхідно враховувати не лише внутрішню, але й зовнішню інформацію, бенчмаркінг дозволяє ВНЗ відслідковувати зміни і стан конкурентного оточення, його слабкі та сильні сторони, що дозволить на цій основі приймати оптимальні рішення для забезпечення конкурентоздатності ВНЗ.

Доведена доцільність використання бенчмаркінгу і виявлено можливості його застосування для підвищення ефективності діяльності ВНЗ за такими напрямками: визначення обсягів виконання роботи спираючись на деякі точки відліку (еталони); оцінка ефективності діяльності різних закладів освіти; зміни і стан конкурентного оточення закладів освіти, їх слабкі і сильні сторони, що дозволить приймати управлінські рішення для забезпечення конкурентоздатності установ освітньої сфери.

Використання бенчмаркінгу і його елементів в системі управлінського обліку ВНЗ відіграватиме, безумовно, позитивну роль і сприятиме не лише підвищенню ефективності самої системи управлінського обліку, але й зміцненню позицій ВНЗ в умовах конкуренції. Запропонований нами підхід дозволяє знизити ризики, пов'язані з впливом довколишнього середовища на ВНЗ, і підвищити стійкість його позицій як в оперативному, так і в стратегічному аспекті.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі за результатами дослідження чинної практики обліку та контролю видатків на оплату праці у вищих навчальних закладах, огляду економічної літератури, законодавчих та нормативних документів, були сформовані наступні висновки і рекомендації.

1. Дослідження економічних процесів, які відбуваються в сучасний період, дозволили встановити взаємозв'язок величини заробітної плати зі станом економіки, рівнем її стабільності та станом інтелектуальних ресурсів ВНЗ, а саме: величина заробітної плати відображає стан економіки будь-якої установи; рівень матеріального забезпечення працівників перебуває в прямій залежності від ефективності діяльності закладів освіти; величина заробітної плати громадян будь-якої країни відображає рівень стабільності/нестабільності та рівень розвитку її економіки. Оскільки громадяни країни є ключовим ресурсом (найважливішим капіталом), отже, кожна країна повинна піклуватись про своїх громадян, що має проявлятися в системі виплат на оплату праці.

2. Дослідження особливостей формування видатків на оплату праці бюджетних установ дозволили нам удосконалити інформаційну модель організаційно-економічних засад формування системи виплат працівникам та виявити основні елементи формування організаційно-економічного механізму системи виплат і соціального страхування. До її складу доцільно внести наступні групи елементів: форми,

суб'єкти та економічні індикатори соціально-трудових відносин, систему, основні регулятори та нормативно-правове регулювання виплат працівникам. Сучасні підходи, спрямовані на ефективність діяльності установ і організацій, дозволили нам сформулювати власний підхід щодо тлумачення терміна *виплати працівникам* – як всі форми компенсації, що їх надає суб'єкт господарювання (у грошовій і негрошовій формах) в обмін за ефективно виконані контрактні зобов'язання працівником, покращуючи одночасно їх взаємну вигоду.

3. Досліджуючи видатки на оплату праці НПП ВНЗ, їх слід розглядати не лише як об'єкт бухгалтерського обліку, а одночасно як ключовий ресурс вищого навчального закладу (людський капітал), який є основою для формування унікального капіталу країни – її національного та духовного потенціалу, а тому потребує особливої компенсації для відновлення власного інтелектуального та фізичного потенціалу, для розвитку членів його сім'ї, соціального захисту, постійного удосконалення та розвитку його унікальних здібностей.

4. Напрями удосконалення системи мотивації повинні сприяти розробці стратегії діяльності закладу вищої освіти, яка має спиратися на всебічну мотивацію науково-педагогічних працівників до праці; підвищення оплати праці у вищих навчальних закладах, посилення диференціації оплати праці, враховувати специфіку творчої праці, психологічні та особисті якості працівника; відповідати попиту на ринку праці та перспективному розвитку ринку освітніх послуг в країні.

5. Дослідження сучасного стану організації обліку видатків на оплату праці в ВНЗ дозволило відокремити їх різні рівні: на рівні МОНМСУ, на рівні ВНЗ. Чинним принципом організації є нормативний метод, який формується на основі системи норм (кількості студентів, годин навантаження тощо), проте діюча система не враховує внесок виконавців інтелектуальної праці та не стимулює досягнення стратегічних цілей ВНЗ. Методика розрахунку та обліку видатків на оплату праці базуються на використанні Єдиної тарифної сітки, розрядів та коефіцієнтів, штатного розпису, погодинної оплати праці, колективного та трудового договорів. Проте чинна система диференційованих окладів немає достатньої адаптивності для своєчасного урахування творчих здобутків фахівців. Для вирішення цих проблем нами запропоновано децентралізований підхід щодо преміювання персоналу для посилення взаємозв'язку між результатами діяльності та величиною матеріального заохочення.

6. У результаті проведених досліджень встановлено, що розвиток освітніх послуг можливий лише за умови активного впливу на нього ринку праці та у щільному взаємозв'язку із ним. Важливою передумовою розвитку ринку праці та ринку освітніх послуг є їх оптимізація на основі прогнозованої оцінки розвитку регіонального ринку праці та постійного моніторингу з урахуванням специфіки соціально-економічного розвитку регіонів, стратегії їхнього розвитку на середньо- та довгострокову перспективу.

7. Сучасні проблеми невідповідності системи оплати праці результатам діяльності, зумовили запропонувати рейтингову оцінку результатів діяльності НПП. Запровадження системи рейтингової оцінки діяльності науково-педагогічних працівників ВНЗ повинно стати важливою передумовою підвищення якості навчального процесу, інтенсифікації роботи викладачів, стимулювання постійного

поглиблення їх професійних знань, удосконалення педагогічної майстерності та активної творчої роботи, що повинно стати джерелом мотивованості працівників і генерації колективного інтелекту.

8. З урахуванням рівнів управління ВНЗ та функцій, які виконуються НПП, нами запропоновано 2-рівневу систему формування видатків на оплату праці з урахуванням чинного законодавства та внутрішніх регламентів, яка включає критерії оцінювання, параметри впливу та внутрішні форми звітності. Це забезпечить струнку систему обліку та ефективний контроль за формуванням видатків на оплату праці.

9. Аналіз чинної організації контролю видатків на оплату праці дозволив дійти висновку щодо необхідності впровадження системи внутрішнього аудиту як однієї із форм контролю за ефективністю діяльності усіх структурних підрозділів ВНЗ. З цією метою нами розроблено Положення про відділ внутрішнього аудиту. Впровадження внутрішнього регламенту дозволить забезпечити особливий організаційний статус, незалежність та відокремленість відділу та, в свою чергу, гарантує справедливість та неупередженість суджень його співробітників.

10. З метою удосконалення внутрішнього контролю видатків на оплату праці автором розроблена інформаційна модель, яка містить об'єкти контролю, джерела інформації та методичні прийоми, що забезпечить ефективність внутрішнього аудиту видатків на оплату праці та виконання основних завдань НПП.

11. З метою досягнення стратегічних цілей ВНЗ в роботі запропоновано удосконалені підходи щодо внутрішнього контролю видатків на оплату праці на основі СЗП з елементами бенчмаркінгу. Використання бенчмаркінгу і його елементів при створенні й функціонуванні системи управлінського обліку ВНЗ відіграватиме позитивну роль і сприятиме не лише підвищенню ефективності самої системи управлінського обліку, але й зміцненню позицій ВНЗ на внутрішніх та зовнішніх освітніх ринках в умовах конкуренції. Запропонований нами підхід дозволяє знизити ризики, пов'язані з впливом оточуючого середовища на ВНЗ, і підвищити стійкість його позицій як в оперативному, так і в стратегічному аспекті.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Труфен А.О. Проблеми обліку видатків на оплату праці у вищих навчальних закладах/А.О.Труфен // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ: зб.наук.пр. / [ред. кол. Е.І.Бойко, Е.О.Грицюк та ін.]– Чернівці: “Ант Лтд”, 2005. – С. 278-286. – (Серія: Економічні науки; Вип.4) (0,33 друк.арк.).

2. Труфен А.О. Особливості мотивації праці педагогічних працівників в сучасних умовах/А.О.Труфен // Вісник Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”: зб. наук. пр./ [ред. кол. П.Г.Перерва, Н.И. Погорелов та ін.]– Харків: НТУ “ХПІ”, 2005. – №58 – С.204-206. (0,08 друк.арк.).

3. Труфен А.О. Особливості обліку виплати працівникам/А.О.Труфен, В.А.Котлюк//Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту

КНТЕУ: зб.наук.пр./[ред.кол. Е.І.Бойко,Е.О.Грицюк та ін.]–Чернівці: “Ант Лтд”, 2006. – С. 307-318. – (Серія: Економічні науки; Вип.2) (0,45 друк.арк.).

4. Труфен А.О. Формування інформації про розмір видатків на оплату праці в установах освіти / А.О.Труфен // Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка / [ред. кол. В.О.Онищенко, В.В. Гришко та ін.]– Полтава, 2006. – С. 127-130.– (Економіка і регіон №2(9)) (0,24 друк.арк.).

5. Труфен А.О. Контроль та управлінський облік видатків в системі управління персоналом навчального закладу/ А.О.Труфен // Збірник наукових праць: Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – / [ред. кол. В.А.Гурин, М.М.Гіроль та ін.]– Рівне, 2006. – С. 443-449.– (Економіка Ч.3; Вип. 4(36)) (0,24 друк.арк.).

6. Труфен А.О. Реформування освіти: фінансовий аспект/А.О.Труфен, А.В.Ластівка // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ: зб.наук.пр. / [ред. кол. Е.І.Бойко, Е.О.Грицюк та ін.]– Чернівці: “Ант Лтд”, 2007. – С. 363-369. – (Серія: Економічні науки; Вип.1) (0,24 друк.арк.).

7. Труфен А.О. Забезпеченість вищого навчального закладу трудовими ресурсами та ефективність їх використання / А.О.Труфен // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії: зб.наук.пр. / [ред. кол. М.Д.Білик, Л.В.Дейнеко та ін.]–Чернівці: Технодрук, 2008. – С. 481-487. – (Серія: Економічні науки; Вип.1(10). Ч.1) (0,24 друк.арк.).

8. Труфен А.О. Критерії ефективності видатків на освіту / А.О.Труфен, А.В.Ластівка // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. / [ред. кол. З.В.Герасимчук, І.М.Вахович та ін.]– Луцьк, 2010. – С. 348-355. – (Економічні науки. Серія “Облік і фінанси”.Ч.3 Вип 7(25)) (0,3 друк.арк.).

9. Труфен А.О. Система управління оплатою праці науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів / А.О.Труфен // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ: зб.наук.пр. / [ред. кол. І.М.Школа, В.К.Євдокименко та ін.]– Чернівці: “Ант Лтд”, 2011. – С. 411-415. – (Серія: Економічні науки; Вип. II (42) Ч.1) (0,2 друк.арк.).

10. Труфен А.О. Оплата праці науково-педагогічних працівників вищої школи / А.О.Труфен // Вісник Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / [ред. кол. І.І.Лотоцький, М.І.Каньоса та ін.]– Кам’янець-Подільський, 2011. – С. 394-396.– (Серія:Економічні науки; Вип. 4) (0,08 друк.арк.).

В інших виданнях:

11. Труфен А.О. Бюджетування як технологія фінансового планування обліку і контролю доходів і видатків вищих навчальних закладів/А.В.Ластівка, А.О.Труфен//Сучасний стан і тенденції розвитку економіки регіонів в контексті євроінтеграційних процесів: зб. наук. праць Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ/[ред. кол. О.О.Прутський, А.І.Калініченко та ін.]– м.Ялта, 14-17 вересня 2007р.– С.109-113. –(0,16 друк.арк.).

12. Труфен А.О. Система фінансового забезпечення вищих навчальних закладів /А.О.Труфен// Теорія і практика сучасної економіки: матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції / [ред. кол. З.В.Герасимчук, В.М.Гриньова та ін.]– м.

Черкаси, 28-30 вересня 2005 р. – С.198-202 (0,16 друк. арк.).

13. Труфен А.О. Організація оплати праці в вищих навчальних закладах /А.О.Труфен // Розвиток наукових досліджень 2005: матеріали міжнародної науково-практичної конференції / м. Полтава, 7-9 листопада 2005 р. – С.142-145 (0,12 друк. арк.).

14. Труфен А.О. Теоретичні аспекти формування мотиваційного механізму /А.О.Труфен // Інтелектуальний потенціал молоді в науці та практиці: матеріали всеукраїнської наукової конференції / [ред. кол. О.М.Капітанець, І.М.Комарницький та ін.]/м. Хмельницький, 23 травня 2006 р. – С.229-233 (0,16 друк. арк.).

15. Труфен А.О. Методика бухгалтерського обліку видатків на оплату праці в установах освіти /А.О.Труфен // Проблеми та перспективи становлення фінансової системи України: матеріали ІХ всеукраїнської науково-практичної конференції / [ред. кол. Е.В.Пашков, В.И.Плаксин та ін.]/ м. Севастополь, 11-14 жовтня 2006 р. – С.145-147 (0,08 друк. арк.).

16. Труфен А.О. Механізм фінансування закладів освіти у сучасних умовах /А.О.Труфен // Структурно-інституційні зміни та інвестиційно-інноваційний розвиток регіону: матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції / [ред. кол. Е.І.Бойко, Е.О.Грицюк та ін.]. – м. Чернівці, 17-18 травня 2007 р. – С.375-378 (0,12 друк. арк.).

17. Труфен А.О. Облікова політика – основа інформаційного забезпечення виконання бюджетів вищих навчальних закладів /А.О.Труфен // зб. наук. праць: матеріали шостої всеукраїнській науковій конференції до 100 - річчя Світоча вітчизняного бухгалтерського обліку І.В. Малишева / [ред. кол. Ф.Ф.Бутинець, Г.Г.Кірейцев та ін.]. – м. Житомир, 27-28 лютого 2008 р. – С.103-107 (0,16 друк. арк.).

18. Труфен А.О. Контроль видатків на оплату праці в вищих навчальних закладах /А.О.Труфен // Економічні та гуманітарні проблеми регіонального розвитку: матеріали всеукраїнській науковій конференції / [ред. кол. В.П.Гетало, В.С.Ростовський та ін.]. – м. Полтава, 27 березня 2008 р. – С.109-111 (0,08 друк. арк.).

19. Труфен А.О. Фінансування та використання ресурсів в системі вищої освіти /А.О.Труфен // Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми: збірник тез доповідей III міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 15 жовтня 2008 р. – С.131-133 (0,08 друк. арк.).

20. Труфен А.О. Розвиток творчого потенціалу працівників вищих навчальних закладів /А.О.Труфен // Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення корпоративного управління: міжнародний досвід та вітчизняна практика: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 2-4 квітня 2009р. – С.54-55 (0,04 друк. арк.).

21. Труфен А.О. Теоретичні аспекти заробітної плати в вищих навчальних закладах /А.О.Труфен // Наукове забезпечення процесів реформування соціально-економічних відносин в умовах глобалізації: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції / [ред. кол. В.І.Тарасов, В.М.Узунов та ін.].– м. Сімферополь, 15 квітня 2009 р.– С.91-92 (0,04 друк. арк.).

22. Труфен А.О. Реструктуризація вузів та реалізація науково-педагогічного потенціалу /А.О.Труфен, І.В.Грицюк// Ефективність бізнесу в умовах трансформації

економіки: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції / [ред. кол. В.І.Тарасов, А.Л.Задорожний та ін.]. – м. Сімферополь - Судак, 4-6 червня 2010 р. – С. 251-254 (0,12 друк. арк.).

23. Труфен А.О. Розвиток інноваційних освітніх процесів в Україні /А.О.Труфен // Проблеми та перспективи лінгвістичних досліджень в умовах глобалізації цих процесів: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції / [ред. кол. Н.С.Лиса, Т.В.Юрчишин та ін.]. – м. Тернопіль, 7-8 квітня 2011 р. – С. 336-338 (0,08 друк. арк.).

24. Труфен А.О. Шляхи вдосконалення організації нормування праці /А.О.Труфен // Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери: матеріали VIII міжнародної науково-теоретичної конференції / [ред. кол. В.В.Дементьев, І.Б.Швець та ін.]. – м. Донецьк, 19-20 травня 2011 р. – С. 172-173 (0,04 друк. арк.).

25. Труфен А.О. Моніторинг вищої освіти з забезпечення ефективного управління галуззю /А.О.Труфен // Новината за напреднали наука: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції, м. Софія – Болгарія, 17-25 травня 2011 р. – С. 45-49 (0,16 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Труфен А.О. Облік та контроль видатків на оплату праці вищих в навчальних закладів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Національна академія статистики, обліку та аудиту, Київ, 2012.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретичних, організаційних та методичних засад обліку та контролю видатків на оплату праці в вищих навчальних закладах.

Проведено дослідження еволюції розвитку видатків на оплату праці, узагальнено теоретичні положення економіко – правового поняття “видатки на оплату праці” з урахуванням специфіки діяльності установ освіти.

На основі внутрішніх і зовнішніх чинників на видатки на оплату праці розроблено модель організації виплат НПП ВНЗ з урахуванням специфіки джерел їх фінансування, що дозволяє орієнтуватись на ринкові умови, включаючи кон’юнктуру ринку праці та освітніх послуг.

Досліджено сучасний стан організації бухгалтерського обліку видатків на оплату праці в вищих навчальних закладах, розроблено науково-організаційні підходи спрямовані на посилення стимулювання науково-педагогічних працівників центрів відповідальності ВНЗ з метою підвищення якості та змісту виконання ними робіт на основі рейтингової системи оцінки якості роботи НПП, запропоновано системно-синергічний підхід для обліку видатків на оплату праці з метою реальної оцінки внеску кожного НПП в загальний результат діяльності ВНЗ.

За результатами дослідження методики і організації бухгалтерського обліку видатків на оплату праці визначено напрями їх удосконалення, зокрема: доведено

доцільність використання бенчмаркінгу і виявлено його можливості для підвищення ефективності діяльності установ освіти, запропоновано субрахунки для накопичення та систематизації інформації про основні об'єкти обліку видатків на оплату праці.

Ключові слова: вищі навчальні заклади, видатки на оплату праці, фінансове забезпечення, система матеріальних стимулів, системно-синергічний підхід, бенчмаркінг, внутрішній контроль, система збалансованих показників, система управлінського обліку.

АННОТАЦИЯ

Труфен А.О. Учет и контроль расходов на оплату труда в высших учебных заведений. Рукопись.

Диссертация на получение ученой степени кандидата экономических наук, специальность 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Национальная академия статистики, учета и аудита, Киев, 2012.

Диссертация посвящена обоснованию теоретических, организационных и методических принципов учета и контроля расходов на оплату труда в высших учебных заведениях.

Проведено исследование эволюции развития расходов на оплату труда, обобщены теоретические положения экономико-правового понятия “расходы на оплату труда” с учетом специфики деятельности учреждений образования.

В ходе проведения расследования было доказано, что выплаты работникам научно-педагогического персонала непосредственно влияют на сохранение и повышение интеллектуального капитала высшего учебного заведения, что в дальнейшем сказывается на конкурентоспособности ВУЗа и финансово стабильность высшего учебного заведения, что обеспечит соблюдение образовательной структуры населения соответствующим требованиям которые присущие современному социальному развитию.

На основе внутренних и внешних факторов расходов на оплату труда разработана модель организации выплат НПП ВУЗа с учетом специфики источников их финансирования, что позволяет ориентироваться на рыночные условия, включая конъюнктуру рынка труда и образовательных услуг.

Исследовано современное состояние организации бухгалтерского учета расходов на оплату труда в высших учебных заведениях, разработано научно-организационные подходы направленные на усиление стимулирования научно-педагогических работников центров ответственности ВУЗа с целью повышения качества и содержания выполнения ими работ на основе рейтинговой системы оценки качества работы НПП, предложено системно- синергичный подход для учета расходов на оплату труда с целью реальной оценки взноса каждого НПП.

Вследствие исследования особенностей деятельности высшего учебного заведения предложена классификация показателей деятельности высшего учебного заведения за отдельными принципами, что является важной предпосылкой для формирования усовершенствованной системы учета расходов на оплату труда для ВУЗа и позволит получить синергический эффект для понятия «расходы – результат деятельности».

В работе путем исследования теоретических принципов и современной практики учета расходов на оплату труда установлено недостатки, которые проявляются в том, что методика учета не в полной мере учитывает специфику выплат работникам ВУЗа. Поэтому, исходя из этого, предложена система аналитических счетов синтетического счета 661 «Расчеты из заработной платы»: 6611 «Расчеты из заработной платы, за окладами и тарифами»; 6612 «Другие расчеты»; 6613 «Премии и другие поощрительные выплаты»; 6614 «Доплаты за центрами ответственности». Исходя из аналитического учета расходов на оплату труда и принимая во внимание специфику бюджетного бухгалтерского учета была разработана модель расчетов на оплату труда, которая основана на выборе расходов на уровнях управления: высший уровень включает в себя расходы на оплату труда, которые устанавливаются ректором ВУЗа в соответствии с действующим законодательством и на нижнем уровне на основе Положения про рейтинговую систему оценку качества деятельности высшего учебного заведения.

За результатами исследования методики бухгалтерского учета расходов на оплату труда определены направления их совершенствования, в частности: доказана целесообразность использования бенчмаркинга и обнаружены его возможности для повышения эффективности деятельности учреждений образования, предложены субсчета для накопления и систематизации информации об основных объектах учета расходов на оплату труда.

Ключевые слова: высшие учебные заведения, затраты труда, финансовое обеспечение, система материального стимулирования, системно-синергический подход, бенчмаркинг, внутренний контроль, система сбалансированных показателей, система управленческого учета.

ANNOTATION

A.Trufen. Accounting and labour costs control at higher educational establishments. – Manuscript.

Thesis for the academic degree of a Candidate of Economic Sciences on speciality 08.00.09 – Accounting, Analysis and Auditing (according to the types of economic activities). - The National Institute of statistics, accounting and audit, Kiev, 2012.

The thesis is devoted to the ground of theoretical, organizational and methodical principles of accounting and labour costs control at higher educational establishments.

A study of the expenditures development evolution has been conducted; theoretical principles of economic and legal concept “labour costs” according to the specific activity of educational establishments have been generalized.

Based on internal and external factors payments model of labour costs to higher educational establishment teaching staff was created. It was done with the attention to the specific sources of funding focusing on market conditions, including labour market conditions and educational services.

The current state of labour costs organization at higher educational establishments was investigated; scientific and organizational approaches aimed at strengthening of the teaching staff promotion with the aim to improve the quality and essence of their work based on the rating system of teaching staff performance evaluation was developed;

system and synergistic approach to labour costs accounting for the real assessment of each teaching staff representative to the overall result of higher educational establishment activity.

According to the survey of labour costs accounting methodology and organization the area of their improvement have been defined: - the feasibility of benchmarking using has been proved and its opportunities to improve the efficiency of educational establishment performance has been found found; - sub-accounts for the accumulation and systematization of the information on basic labour costs accounting objects have been offered.

Keywords: higher educational establishments, labour costs, financing, system of incentives, system and synergistic approach, benchmarking, internal control, Balanced Scorecard, system of management accounting.